

УДК 657. 222

А.В. Дмитренко, к.е.н, доцент, докторантка кафедри обліку підприємницької діяльності ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У публікації підлягають розгляду спільні підприємства як один з видів здійснення спільної діяльності в Україні та форм господарського співробітництва з іноземним партнером. Наводяться шляхи подальшого розвитку діяльності таких підприємств.

Ключові слова: спільне підприємництво, спільні підприємства, інвестиції, іноземні інвестиції, міжнародні економічні відносини.

A. Dmitrenko

ROL'SPIL'NIKH OF ENTERPRISES WITH FOREIGN INVESTMENTS IN DEVELOPMENT OF ECONOMY OF UKRAINE

In a publication joint ventures are subject consideration as odnin from the types of realization of joint activity in Ukraine and forms of economic collaboration with a foreign partner. The ways of subsequent development of activity of such enterprises are pointed.

Keywords: general enterprise, joint ventures, investments, foreign investments, international economic relations.

A. В. Дмитренко

РОЛЬ СОВМЕСТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ С ИНОСТРАННЫМИ ИНВЕСТИЦИЯМИ В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В публикации подлежат рассмотрению совместные предприятия как один из видов осуществления совместной деятельности в Украине и форм хозяйственного сотрудничества с иностранным партнером. Наводятся пути последующего развития деятельности таких предприятий.

Ключевые слова: совместное предпринимательство, совместные предприятия, инвестиции, иностранные инвестиции, международные экономические отношения.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Однією з проблем на сьогодні є визнання спільного підприємства як організаційно-правової форми на законодавчому рівні. Поряд з цією проблемою виникає ряд інших, а саме: створені останніми роками спільні підприємства не всі виявилися життєздатними, а їхня продукція — конкурентоспроможною, що пояснюється відсутністю досвіду просування своєї продукції на ринок, недостатністю обізнаністю іноземних партнерів з місцевими умовами, недосконалістю митного, валютного та податкового законодавства. Створення спільних підприємств є найреальнішим і найефективнішим шляхом залучення приватного іноземного капіталу в економіку України. Підприємства з іноземним капіталом є прогресивною формою господарювання, інструментом формування ринкових відносин в економіці України. Вони, як форма міжнародного співробітництва, мають вагомий вплив на інтеграційні процеси у світову систему господарювання.

Але на сьогодні ефективному господарюванню СП перешкоджає відсутність стабільного правового поля, незабезпеченість повною нормативно-правовою інформацією, відсутність чіткої політики сприяння розвитку пріоритетних напрямів діяльності СП з боку держави, нерозвиненість виробничої інфраструктури.

Потенційні інвестори в Україну сьогодні вичікують покращення інвестиційного клімату. Іноземні та вітчизняні інвестори називають такі проблеми, що стимулюють інвестування країни: надмірне регулювання; складні, незрозумілі і високі податки;

постійна зміна законодавчої бази; неможливість повною мірою встановити терміни виконання контрактів; постійне втручання адміністративних і державних органів у виробничо-фінансову діяльність підприємств усіх форм власності.

На розгляд саме цих актуальних на сьогодні проблем звернуто увагу автором статті.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вище визначеною проблематикою займалася численна кількість фахівців, науковців, юристів, бухгалтерів, податківців, економістів, а саме: Д.Г. Луцяненко [1, с. 12], І. Тирпак та В. Тирпак [2, с.106-110], С. Гачек та Т. Гачек [3, с. 220-223], А. Кізіма та Т. Кізіма [4, с. 139-143], І.І. Вівчар [5, с. 249-250], Н.П. Прищепка [6, с. 223-224], І.В. Нарпатова [7, 44-52], М. Чередниченко [8, с. 76-80], Т.П. Ковальчук [10, 98-101], М. Долішній та М. Козоріз [11, с. 46-49], А.Г. Семенов [12, с. 141-150], В.М. Троян [13, с. 25-26], Б.П. Дмитрук, Н.Я. Питель та С.М. Подзігун [20, с. 131- 137].

Цілі статті. Завданнями, які ставляться автором статті є: розгляд сутності спільного підприємства, як одного з видів спільної діяльності, вивчення діяльності видів спільних підприємств, зокрема тих, які створенні за участю іноземних інвестицій, розгляд переваг створення спільних підприємств, їх роль у розвитку економіки України, визначення потреб України в іноземних інвестиціях, на основі статистичних досліджень розгляд розподілу іноземних інвестицій за регіонами України, зокрема в Полтавську область, на основі дослідження визначення обґрунтованих висновків та наведення конкретних пропозицій по покращенню залучення іноземних інвестицій в Україну шляхом створення спільних підприємств та покращення діяльності таких підприємств в подальшому.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Спільні підприємства (далі – СП) – є однією з форм найпрогресивніших комплексних форм довготермінового економічного, науково – технічного співробітництва, що ґрунтується на об'єднанні спільних інтересів, капіталів, раціоналізаторських пропозицій, маркетингових досліджень іноземних та вітчизняних підприємств та доповнює торгово-економічні відносини. СП є найбільш розвиненим видом спільної підприємницької діяльності.

СП мають переваги порівняно з іншими видами спільного підприємництва, оскільки забезпечується довго тривалість угод, комплексність співробітництва, спільна відповідальність партнерів за ефективність діяльності підприємства, зменшується ризик, особливо політичний. Дуже часто СП – це єдина або найбільш заохочувана форма проникнення підприємницького капіталу в іншу країну [1, с. 12]. Взагалі виділяють два види СП: звичайні (національні) СП; СП з іноземними інвестиціями [2, с. 106-110].

Науковці визначають двоякий зміст терміну «Спільне підприємство»: СП за участю тільки українських партнерів та СП за участю українських партнерів і іноземних інвесторів.

Доцільність створення СП зумовлюється рядом переваг: обмеження підприємницького ризику (ризик учасників СП обмежується часткою, як внесок до статутного капіталу); є єдиною можливістю проникнення іноземної фірми на місцевий ринок, спрощення процесу організації справи, забезпечення зв'язків з місцевими постачальниками, органами влади, банківськими структурами; кооперують фінансові та матеріальні ресурси партнерів, що формують оптимально поєднану матеріально-технічної базу, яку не спроможні самотійно створити ні вітчизняні, ні іноземні учасники; гарантує найбільшу соціальну ефективність співробітництва.

Спільне підприємство – це особлива форма співпраці, яка передбачає об'єднання та спільне використання матеріально – фінансових ресурсів партнерів і функціонує як єдиний економічний механізм, є юридичною особою частина статутного капіталу якого становить іноземний капітал та є формою використання іноземного капіталу і різновидом організації та здійснення конкретної господарської діяльності, де відбувається безпосереднє зіткнення інтересів учасників. Відмінність СП від інших форм міжнародного співробітництва полягає у тому, що взаємодія партнерів знаходить відображення у єдиній правовій формі.

Поряд з цим створення СП з іноземними партнерами є одним із шляхів залучення іноземних інвестицій та входження економіки в цивілізовану систему господарювання і є основною формою внесення іноземних інвестицій в економіку будь-якої держави.

Іноземний партнер зазвичай зацікавлений в розширенні ринкової позиції та виході через канали збуту партнерів на зовнішні ринки; досягненні економії витрат виробництва; використанні податкових пільг; продовженні періоду отримання додаткового прибутку у разі виробництва та реалізації своєї традиційної продукції в країні створеного СП.

Потреба України в іноземних інвестиціях зумовлена трьома головними причинами:

1. Надзвичайно низька інвестиційна активність товаровиробників і підприємств;
2. Гостра необхідність технічної і технологічної модернізації як самого виробництва, так і всієї ринкової та соціальної інфраструктури шляхом імпорту сучасних технологій, машин і устаткування;
3. Проблеми впровадження в усі сфери господарського життя нових методів управління, менеджменту і маркетингу як необхідних атрибутів ринкової системи.

Залучення і використання іноземних інвестицій шляхом створення СП є одночасно і засобом виходу держави із самоізоляції, а також включення її до системи міжнародного розподілу праці. Іноземні інвестори мають зацікавленість у створенні СП. Це зумовлюється можливістю отримати більший доступ до внутрішнього ринку країни, де розташовується СП, ніж за умов імпорту, який стримується нестачею вільно конвертованої валюти та до ресурсів цієї країни.

Створення СП в Україні надає змогу захистити ресурсний ринок країни та вітчизняного товаровиробника, уникнути тиску з боку іноземних бізнесменів на ринку товарів та послуг, не допустити дискримінації серед управлінського та службового персоналу підприємства країни – реципієнта іноземних вкладень.

Такі науковці як С. Гачек та Т. Гачек велику увагу звертають на привабливість прямих іноземних інвестицій визначаючи: по-перше, підприємства, які імпортують іноземні інвестиції мають можливість збільшувати виробничі потужності, що, в свою чергу, сприяє поширенню передової технології та управлінського досвіду, підвищенню кваліфікації трудових ресурсів; по-друге, залучені нові матеріальні і фінансові ресурси продуктивніше використовуються; по-третє, стимулюється конкуренція; по-четверте, інвестиції сприяють розвитку національної науково-дослідницької бази; по-п'яте, збільшення надходження в національний бюджет від податків.

Фахівці також визначають низку негативних чинників на вкладення іноземних інвестицій в економіку України, а саме: корумпованість держaparату, недосконалість законодавства, високий рівень злочинності тощо [3, с. 220-223].

Несприятливий інвестиційний клімат в Україні створюють економічна та політична нестабільність; політична невизначеність і юридична нестабільність; нерозвиненість інфраструктури і погана матеріально-технічна база відштовхує інвесторів, тому що інвестору доведеться затратити значні кошти і ресурси; іноземний інвестор позбавлений правдивої науково обґрунтованої і точної економічної

інформації, що не дозволяє йому приймати ефективні управлінські рішення; зростання безробіття, зuboжіння населення, розпад численних громадських структур. Науковці також зазначають про перевагу негативних моментів над позитивними в організації інвестиційного клімату [4, с. 139-143].

До переваг СП на сучасному рівні розвитку економічної системи відносять: по - перше, вони допомагають вирішити важливе завдання створення ефективного власника в цей період, який забезпечує ринкову поведінку з прямим доступом до світового ринку; по – друге, створюється можливість надходження сучасного управлінського досвіду; по – третє, спільні підприємці мають потенційні можливості досягти таких витрат та якості продукції, за яких вона буде конкурентоспроможною на світовому ринку. Зараз в Україні переважну частину СП створено із представниками Росії у промислових регіонах.

Але, не всі СП, створені останніми роками, виявилися життєздатними, а їхня продукція — конкурентоспроможною, що пояснюється відсутністю досвіду просування своєї продукції на ринок, недостатністю обізнаністю іноземних партнерів з місцевими умовами, недосконалістю митного та податкового законодавства.

Крім цих проблем, також важливою є проблема визнання СП як організаційно-правову форму на законодавчому рівні.

Спільне підприємництво – основна форма міжнародних економічних відносин. За дослідженнями І.І. Вівчар, Н.П. Прищепи та І.В. Нарпатової, за останні роки спільне підприємництво в Україні набуло високих темпів розвитку. Значна кількість СП створена на двосторонній основі (близько 90%), а частка українських партнерів у їх статутних капіталах коливається від 40 до 90%. Також в Україні спостерігається створення дрібних СП [5, с. 249-250; 6, с. 223-224; 7, с. 44-52].

В Україні СП розглядаються, як самостійний вид зовнішньоекономічної діяльності, а створення СП за участі іноземних партнерів - як одна із форм здійснення іноземних інвестицій.

Однією з найбільш універсальних форм розвитку міжнародних економічних відносин є залучення іноземних інвестицій шляхом організації СП. Особливо актуальною є проблема створення СП в Україні, де СП розглядаються, насамперед, як сполучна ланка між нашою державою і світовим співтовариством.

Завдяки іноземним інвестиціям, що надходять в основному через канали СП, уряд України намагається підвищити конкурентоздатність вітчизняної продукції на міжнародних ринках, а відтак завоювати авторитет на світовій політичній арені. За участю іноземного капіталу в Україні створюються СП, які характеризуються різною величиною статутного капіталу, кількістю зайнятих працівників, профілем діяльності тощо.

М. Чередниченко наголошує на наступному визначенні СП: СП з іноземними інвестиціями – це підприємство будь-якої організаційної форми, створене за законами України, якщо в продовж календарного року в його статутному капіталі є кваліфікаційна іноземна інвестиція [8, с. 76-80].

Розподіл СП по регіонах України є нерівномірним. Найвищий рівень залучення прямих іноземних інвестицій, понад 70% усіх залучених в економіку України належить Дніпропетровській, Донецькій, Львівській, Запорізькій, Київській, Одеській, Харківській областям та м. Київ. Основна частка кіпрських інвестицій вкладається в Одеську, Дніпропетровську, Львівську, Миколаївську і Полтавську області.

Оскільки дослідження спрямовуються на Полтавську область, то доречним буде спочатку розглянути інформацію стосовно прямих інвестицій у Полтавську область за рядом зарубіжних країн. Розглянемо такі дані в порівнянні двох досліджуваних років (табл. 1 та 2) [9].

Таблиця 1

Обсяг прямих інвестицій в Полтавську область на 01.07.2009 р.

Прямі іноземні інвестиції в область на 01.07.2009р.	Обсяги прямих інвестицій (млн.дол.США)	У % до підсумку
Всього	531,4	100,0
Швейцарія	221,7	41,7
Російська Федерація	119,4	22,5
Сполучене Королівство	71,2	13,4
Кіпр	36,2	6,8
Нідерланди	20,1	3,8
Сполучені Штати Америки	19,5	3,7
Інші країни	43,3	8,1

Таблиця 2

Обсяг прямих інвестицій в Полтавську область на 01.07.2009 р.

Прямі іноземні інвестиції в область на 01.01.2011р.	Обсяги прямих інвестицій (млн.дол. США)	У % до підсумку
Всього	531,5	100,0
Швейцарія	289,0	54,4
Кіпр	75,6	14,2
Сполучене Королівство	70,6	13,3
Нідерланди	18,6	3,5
Російська Федерація	17,8	3,4
Сполучені Штати Америки	11,3	2,1
Інші країни	48,6	9,1

За даними таблиць спостерігаємо кардинально різну ситуацію прямого іноземного інвестування стосовно таких країн як Кіпр та Російська Федерація. Україна за два роки стала більш привабливою для Кіпру та спостерігаємо зовсім мізерний відсоток прямих іноземних інвестицій Російської Федерації.

Проаналізувавши інвестиційну ситуацію, можна сказати, що інвестори з інших країн досить вимогливі до вибору регіону інвестування. Так, російські інвестори основну частину своїх капіталів спрямовують до Криму, а саме у м. Севастополь такі галузі як: охорона здоров'я (будівництво санаторіїв і будинків відпочинку), будівництво житла.

Нідерландські інвестори найбільше вкладають капітали у Київську (тут сконцентровано майже 80% усього обсягу інвестицій) і Львівську області, де їх цікавить харчова промисловість. Вибірково вкладають кошти бізнесмени з Кіпру,

Основна частина інвестицій також припадає на Одеську, Дніпропетровську, Львівську, Миколаївську і Полтавську області.

Розглянувши кількість таких підприємств в Полтавській області за галузями економіки та організаційно-правовими формами господарювання станом на 1 липня 2009 року можна зробити висновок, що найбільша кількість СП в Полтавській області займається торгівельною діяльністю, ремонтом автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Найменша кількість СП задіяна в освіті, охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги, наданні комунальних та індивідуальних послуг, діяльності у сфері культури та спорту й добувній промисловості.

Одними із перших СП, які були створені в Україні, стали підприємства металургії, зокрема по переробці відходів виробництва і вторинних матеріальних ресурсів.

На початку 90-х років спостерігався стрімкий розвиток спільного підприємництва. У 57% СП в Україні основним напрямом діяльності було виробництво товарів і послуг. Решта 43 % займалися торгівельною та посередницькою діяльністю. Найбільша кількість СП була зосереджена у м. Києві.

Пріоритетними напрямками діяльності СП виробничого профілю були будівельні роботи і виробництво товарів народного споживання.

Найбільша кількість СП утворена за участю таких держав як Польща, США, Російська Федерація, Чехія, Германія, Болгарія, Австрія, Італія.

Однак більшість СП, створених в Україні з іноземними інвесторами, є дрібними і найдрібнішими. Їх вклад в розвиток національної економіки є несуттєвим, неспроможним вирішувати її складні проблеми, що сформувались в процесі реформування і розвитку ринкових відносин. За даними соціологічних досліджень, основними причинами, які гальмують притік інвестицій, є негаразди макроекономічної політики держави і не розробленість юридичних законів. Які мають захищати інтереси інвесторів і в першу чергу – іноземних [10, с. 98-101; 11, с. 46-49; 12, с. 141-150].

Так, у машинобудування і металообробку найбільші капітали спрямовували інвестори зі США, Німеччини, Великобританії. Росія освоїла ринки сільськогосподарської продукції та опановує фінансовий ринок, Швейцарія – хімічну промисловість та внутрішню торгівлю, Ірландія – транспорт, Нідерланди – харчову промисловість, Кіпр - будівництво.

Дана форма іноземного інвестування в Україні і міжнародного спільного підприємництва отримала широке поширення в першій половині 90-х років, а потім, в силу дії ряду негативних факторів, її популярність різко знизилася.

До 90-х років більшість СП була задіяна у сфері комп'ютерної техніки і переробки вторсировини. З початку 1991 до 1994 року кількість зареєстрованих СП за участю іноземних інвесторів збільшилася у 5 разів, із 545 підприємств до 2530. Основні галузі, яким в найбільшій мірі вдалося привернути увагу іноземних інвесторів були оптова та роздрібна торгівля і виробництво товарів народного споживання. Наступним етапом було поєднання зусиль у сфері послуг, сервісу, виробництва друкарської, відео- і аудіо продукції. Все це не потребувало значних капіталовкладень, поповнювало ринок відповідними товарами і послугами, забезпечувало акумуляцію капіталу для здійснення більш капіталомістких програм. Розвиток СП не спостерігався у важкій і машинобудівній індустрії. Це пояснювалося тривалістю як технологічного циклу, так і тривалістю обертання обігових коштів, недосконалістю грошово-кредитної системи, яка не може забезпечити оперативність взаєморозрахунків. [13, с. 25-26].

В цей час спостерігалось державне регулювання розвитку міжнародного спільного підприємництва шляхом надання СП податкових пільг і пільгових умов ввезення матеріальних і нематеріальних активів у вигляді інвестицій у СП. Відповідно до Закону України «Про іноземні інвестиції» від 13.03.1992 року СП за участю іноземного

інвестора отримали податкові пільги у вигляді звільнення від сплати податку на прибуток в перші п'ять років свого функціонування. Термін звільнення від сплати податку прямо залежав від розміру участі іноземного партнера в статутному капіталі СП.

Протягом 1995-2000 років розвиток діяльності СП продовжувався і відрізнявся позитивними моментами стосовно високого рівня продуктивності і створення перших СП в сфері наукових досліджень. Але темпи розвитку такого виду діяльності знизилися приблизно в 2,5 рази через внесення серйозних змін в законодавчу базу, яка регламентує діяльність СП в Україні. 19.03.1996 року був прийнятий Закон України «Про режим іноземного інвестування», який відмінив всі пільги для СП, які діють на території України. В конфліктній ситуації СП вдалося відстояти права на податкові пільги в судовому порядку, що продовжило їх дію до 2000 року.

З прийняттям у 2000 році Закону України «Про уникнення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна і засобів вітчизняного походження» був встановлений загальний режим валютного регулювання і сплати податків і зборів для всіх підприємств з іноземними інвестиціями, крім тих, що користуються привілеями за Законом України «Про стимулювання виробництва автомобілів в Україні» [14, 15, 16, 17].

Іноземні інвестиції у формі СП розподіляються за регіонами України вкрай нерівномірно. На початок 2000 року виділялися регіони, де обсяг іноземних інвестицій в СП досягав значення 100 млн. дол. і більше, а саме: Автономна Республіка Крим, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Одеська і Полтавська області та місто Київ. Слід також звернути увагу на такий показник, як темп росту іноземних інвестицій в СП у розрізі регіонів України: по м. Києву – більш ніж у 6 разів, у Полтавській області – більш ніж у 5 разів, у Запорізькій і Чернівецькій – більш ніж у 4 рази, у Сумській, Херсонській областях та у м. Севастополі – більш ніж у 2 рази.

В Україні на кінець 2000 р. найбільша кількість СП (понад 95 %) діяла в обробній промисловості, в тому числі 22 % - у машинобудуванні і металообробці, 12% — у деревообробній і целюлозно-паперовій галузях. Найпотужніші СП створені у паливній промисловості, де випускається найбільше продукції у розрахунку на одного штатного працівника.

У 1999-2005 роках, коли відновилися умови для залучення іноземного капіталу виключно у формі СП, на території України було створено 2100 СП з партнерами із 38 країн. 93,1% СП створено на двосторонній основі, 6,9 % - на багатосторонній. З ринковою економікою взяли участь у створенні СП 83,3 %, з централізовано-плановою – 16,7 %.

У створенні СП брали участь 19 областей із 25. Найбільша кількість СП була створена у м. Києві, Київській, Одеській, Львівській та Донецькій областях.

В цей період зросли інвестиції в такі галузі, як харчова індустрія, фінанси і страхування, в сферу комерційної діяльності по забезпеченню функціонування ринку. Скоротилася питома вага інвестицій в машинобудування, деревообробку, целюлозно-паперову промисловість, сільське господарство. Сфера малого та середнього бізнесу стала більш привабливою як для зовнішнього, так і для внутрішнього інвестора.

СП склали понад дві третини усіх підприємств, що отримали прямі інвестиції. В Полтавській області налічувалося 14 СП.

Найбільшими регіонами - реципієнтами на початку 21 століття стали: м. Київ — 1031, млн. дол.(31,8% загального обсягу залучених у державу, 1 місце по Україні), з них за галузями: внутрішня торгівля - 329,2 мли, дол. (31,9% від загального обсягу міста); фінанси кредит, страхування та пенсійне забезпечення — 147,8 млн. дол.(14,3%); Київська область - 266,2 млн. дол.(8,2%, 2 місце), з них за галузями:

харчова промисловість - 210,7% млн. дол.(79,2%); Донецька — 259,4 млн. дол.(8%, 3 місце), з них за галузями: чорна металургія - 106,8 млн. дол.(41,2%); харчова промисловість - 28,9 млн. дол.(11,1%); Запорізька - 215,1 млн. дол.(6,6%, 4 місце), з них за галузями: машинобудування і металообробка(без промисловості і медичної техніки) - 162,7 млн. дол.(75,6%); Полтавська - 207,4 млн. дол.(6,4%, 5 місце), з них за галузями: паливна промисловість - 148,5 млн. дол. (71,6 %); Дніпропетровська - 178,3 млн. дол.(5,5%, 6 місце), з них за галузями: внутрішня торгівля — 46,0 млн. дол.(25,8%); машинобудування і металообробка (без промисловості медичної техніки) - 38,2 млн. дол. (21,4%); Одеська - 174,4 млн. дол.(5,4%, 7 місце), з них за галузями: внутрішня торгівля — 35,2 млн. дол.(20,2%); харчова промисловість — 23,2 млн. дол.(13,3%); транспорт - 22,9 млн. дол.(13,1 %).

Отже, найбільше СП функціонує у промисловості - 1828, або 1/4 від їх загальної кількості, у торгівлі й громадському харчуванні - 3076 (42,8%) і будівництві - 584 (8,1%).

Протягом періоду з 2001 по 2004 роки кількість СП в Україні зменшилася наступним чином: 2001 рік – 6798 СП; 2002 рік – 6403 СП; 2003 рік – 6024 СП; 2004 рік - 5605 СП [18, с. 59]. На 1 квітня 2011 року таких підприємств було в кількості 4911. Найбільша кількість СП функціонує у переробній промисловості, торгівлі; займаються ремонтом автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку та операціями з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям.

В Полтавській області спостерігаємо аналогічну ситуацію: в 2001 році функціонувало 198 СП, у 2002 році – 192, у 2003 році – 188, у 2004 році СП стало тільки 179 [19, с. 62].

На 1 квітня 2011 року кількість таких підприємств становила 162 підприємства. Найбільша кількість СП спостерігається у переробній промисловості та торгівлі.

В цей час лідерами прямого інвестування в українську економіку є США – 16,4 % від загального обсягу, Кіпр – 9,6 %, Нідерланди – 9,4 %, Російська Федерація – 8,1 %.

Найбільш привабливим лідером для іноземних інвесторів на сьогодні залишається м. Київ. Далі за рейтингом розміщуються з великим розривом Донецька та Дніпропетровська області. Потім за ними йдуть Львівська, Запорізька, Харківська, Одеська області. Інвестиційна активність в останній час спостерігається у волинській та Чернігівській областях [20, с. 131-137].

У 2010 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 5986,0 млн.дол. США прямих інвестицій: із країн ЄС надійшло 4605,8 млн.дол. (76,9% загального обсягу), із країн СНД – 849,2 млн.дол. (14,2%), з інших країн світу – 531,0 млн.дол. (8,9%). У той же час капітал нерезидентів зменшився на 809,7 млн.дол.

Інвестування здійснювалось переважно у вигляді грошових внесків, які становили 5684,8 млн.дол. (95,0% вкладеного обсягу).

Зросли обсяги капіталу з Кіпру на 909,3 млн.дол., Російської Федерації – на 836,4 млн.дол., Нідерландів – на 753,3 млн.дол., Франції – на 736,3 млн.дол., Німеччини – на 475,0 млн.дол. і Швеції – на 454,1 млн.дол. Зазначені країни забезпечили майже 90% приросту іноземного капіталу в Україні. За рахунок продажу капіталу нерезидентам інших країн і вилучення інвестицій зменшились обсяги капіталу інвесторів зі Сполучених Штатів Америки на 116,7 млн.дол. та Ізраїлю – на 12,8 млн.дол., капітал інвесторів з Норвегії та Ісландії зменшився на 71,3 млн.дол. та на 29,3 млн.дол. відповідно за рахунок продажу капіталу нерезидентам інших країн.

Приріст іноземного капіталу спостерігався на підприємствах, що здійснюють фінансову діяльність, у сумі 2628,5 млн.дол., операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцям, – 485,6 млн.дол., торгівлю, ремонт

автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку, – 447,9 млн.дол., а також на підприємствах промисловості – 766,2 млн.дол.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, унесених в Україну, на 1 січня 2011р. склав 44708,0 млн.дол., що на 11,6% більше обсягів інвестицій на початок 2010р., та в розрахунку на одну особу становив 978,5 дол.

Інвестиції надійшли зі 125 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 82% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 9914,6 млн.дол., Німеччина – 7076,9 млн.дол., Нідерланди – 4707,8 млн.дол., Російська Федерація – 3402,8 млн.дол., Австрія – 2658,2 млн.дол., Франція – 2367,1 млн.дол., Сполучене Королівство – 2298,8 млн.дол., Швеція – 1729,9 млн.дол., Віргінські Острови, Британські – 1460,8 млн.дол. та Сполучені Штати Америки – 1192,4 млн.дол (рис. 2).

**Розподіл прямих інвестицій в Україну
за основними країнами-інвесторами
(у % до загального обсягу)**

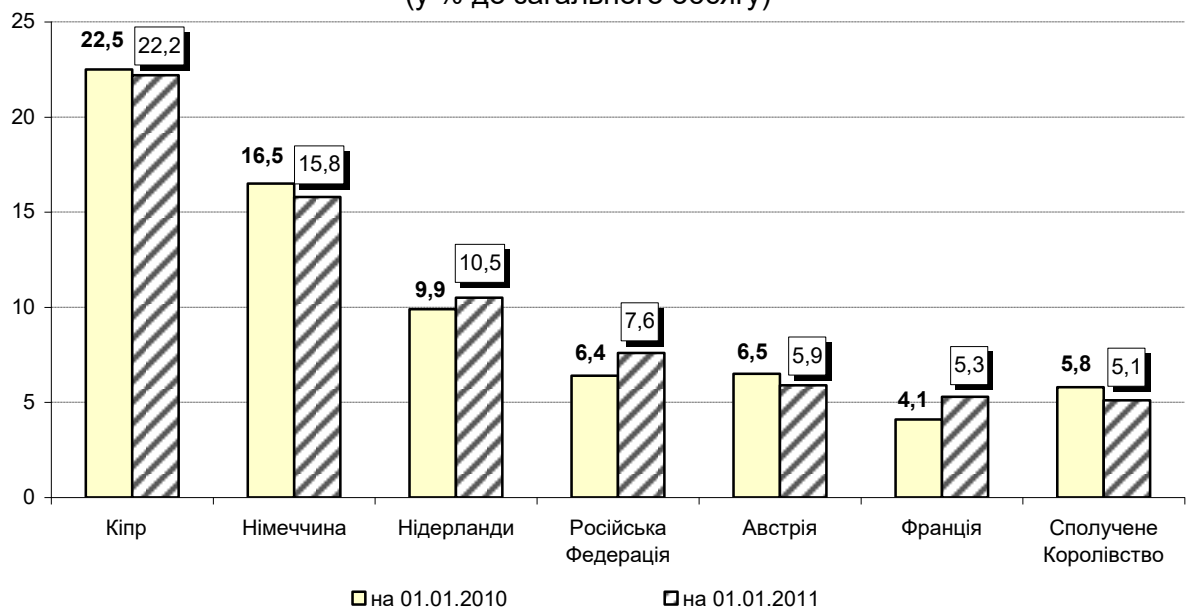

Рисунок 2 – Розподіл прямих інвестицій в Україну за основними країнами-інвесторами

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, ураховуючи позичковий капітал, на 1 січня 2011р. становив 50607,3 млн.дол.

Висновки. 1. Специфіка СП насамперед визначається формуванням спільних: інтересів, власності, діяльності, управління та відповідальності учасників за результати роботи підприємництва. 2. СП характеризуються наявністю сильного партнерського зв'язку, довгостроковим співробітництвом сторін та особливим ступенем складності. Залучення іноземних інвестицій в економіку окремих підприємств є прототипом створення СП. 3. Надходження іноземного капіталу в Україну є незначним. Україна – надзвичайно приваблива країна для вкладення інвестицій, але їй заважає розвиватися низький рівень економічної свободи. 4. Необхідними умовами політико-правового середовища для розвитку СП визначені політична стабільність, позитивне ставлення до іноземних інвестицій, наявність нормативно-правових регуляторів, їх надійність та доступність, а також передбачуваність змін. 5. В умовах зростаючої економіки України особливого значення набуває протекціонізм національних інтересів через здійснення стратегії спільного використання інвестицій. На початку XXI століття в Україні

спостерігалася прибуткова діяльність СП. Найбільш потужні СП спостерігаються у паливній промисловості, де випускається найбільше продукції у розрахунку на одного штатного працівника. 6. Статистичні спостереження показали, що з початку 21 століття до початку 2011 року кількість спільних підприємств постійно зменшується як на території усєї України, так і по Полтавській області. Найбільша кількість спільних підприємств зосереджена в переробній промисловості, оптовій та роздрібній торгівлі. 7. Збільшення кількості СП та розвиток діяльності таких підприємств, на нашу думку, можна досягти шляхом встановлення спеціального режиму валютного регулювання і сплати податків і зборів для всіх підприємств з іноземними інвестиціями. 8. Завдяки іноземним інвестиціям, що надходять в основному через канали СП, уряд України намагається підвищити конкурентоздатність вітчизняної продукції на міжнародних ринках, а відтак завоювати авторитет на світовій політичній арені.

Список літератури:

1. Лук'яненко Д.Г. Спільні підприємства в Україні: Організація і умови ефективного розвитку: Підручник / Д.Г. Лук'яненко, В.А. Білошапка, О.І. Пестрецова. – Київ, Видавництво «Хвиля-Прес», 1995. – 176 с.
2. Тирпак І. Спільні підприємства в системі міжнародного співробітництва / І. Тирпак, В. Тирпак // Вісник Тернопільської академії народного господарства: науковий журнал Тернопільської академії народного господарства. – Тернопіль: Економічна думка. – 2000. вип.. 8. – С. 106 - 110.
3. Гачек С. Місце і роль іноземних інвестицій у формуванні спільних підприємств / С. Гачек, Т. Гачек // Вісник. – Львів, 2003. - № 10 (2). С. 220-223.
4. Кізіма А. Спільне підприємництво як форма залучення іноземного капіталу в економіку України / А. Кізіма, Т. Кізіма // Вісник Тернопільської академії народного господарства: науковий журнал. – Тернопіль: Економічна думка. - № 9. – 2000. – С. 139-143.
5. Вівчар І.І. Спільне підприємництво як шлях інтеграції України до світового співтовариства / І.І. Вівчар // Перехідні економічні системи. – Львів, 2003. – Вип. 6. – С. 249-250.
6. Прищепя Н.П. Спільні підприємства в системі регіону / Н.П. Прищепя // Міжнародна наукова конференція «Соціально-економічні наслідки ринкових перетворень у постсоціалістичних країнах», 24-26 вересня 2003 року. - Черкаси, 2003. – С. 223-224.
7. Нарпатова І.В. Перспективи та проблеми розвитку спільних підприємств з іноземними інвестиціями / І.В. Нарпатова // Економіка: проблеми теорії та практики. – Д., 2002. – Вип. 164. – С. 44-52.
8. Чередниченко М. Спільні підприємства – одна з форм міжнародного співробітництва / М. Чередниченко // Вісник. – К., 2004. – Вип. 1. – С. 76-80.
9. Прямі іноземні інвестиції в область на 01.01.2011р // www.poltavastat.gov.ua.
10. Ковальчук Т.П. Роль спільного підприємництва у формуванні ринку інновацій / Т.П. Ковальчук // Про приватизацію в Україні. – К., 1995. – С. 98-101.
11. Долішній М. Розвиток спільного підприємництва як напрям інтеграції України в світову систему господарювання / М. Долішній, М. Козоріз // Особливості економічної політики постсоціалістичних країн в умовах глобалізації світової економіки (Приклад України). – К., 1999. – Модуль 2. (ч.2). – С. 46-49.
12. Семенов А.Г. Економічна ефективність створення та діяльності спільного підприємства / А.Г. Семенов // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ, 2000. – Вип. 17. – С. 141-150.
13. Троян В.М. Спільне підприємство / В.М. Троян. – Тернопіль. – 1995. – 131 с.
14. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996р // www.rada.gov.ua
15. Закон України «Про іноземні інвестиції» // www.rada.gov.ua
16. Закон України «Про стимулювання виробництва автомобілів в Україні» // www.rada.gov.ua
17. Закон України «Про уникнення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна і засобів вітчизняного походження» // www.rada.gov.ua
18. Україна у цифрах у 2003 році. Державний комітет статистики України. За редакцією О.Г. Осауленка. Відповідальний за випуск В.А. Головка. – 2004. – 270 с.
19. Статистичний щорічник Полтавської області за 2003 рік. Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Полтавській області. За редакцією Т.Л. Бугайченко. Відповідальний за випуск В.І. Шубіна. – 2004. – 327с.
20. Дмитрук Б.П. Спільне підприємництво в сільському господарстві: Навчальний посібник / Б.П. Дмитрук, Н.Я. Питель та С.М. Подзігун. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 228 с.

